

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/opozycja-w-prl/81466,List-wroclawskich-naukowcow-w-obronie-KOR.html>



Wrocław, ulica Kuźnicza. W głębi gmach Uniwersytetu Wrocławskiego, 1971 r. Fot. AIPN

ARTYKUŁ

List wrocławskich naukowców w obronie KOR

OKRES HISTORYCZNY

(1970-1980) Od Gdańska do Gdańska

Autor: GRZEGORZ WALIGÓRA 16.05.2021

W maju 1977 r. olbrzymim wstrząsem dla wszystkich środowisk opozycyjnych była śmierć studenta V roku filologii polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, współpracownika KOR Stanisława Pyjasa. Jego ciało znaleziono w bramie przy ul. Szewskiej w Krakowie.

Praktycznie nikt nie uwierzył w oficjalnie podaną wersję o upadku ze schodów, podejrzewano natomiast, że mogło do tego dość w wyniku działań SB. Najbliżsi koledzy Pyjasa, przy organizacyjnym wsparciu Komitetu Obrony Robotników, wezwali na znak żałoby do bojkotu rozpoczynających się juwenaliów.

Powstanie SKS i reakcja SB

Kulminacyjny moment akcji protestacyjnej nastąpił 15 maja, w niedzielę. Po mszy św. w intencji Stanisława Pyjasa uformował się pochód, który po okrążeniu Rynku przeszedł na ulicę Szewską, gdzie odczytano deklarację o utworzeniu Studenckiego Komitetu Solidarności w Krakowie. SB, obawiając się eskalacji protestu i współpracy studentów z Komitetem Obrony Robotników, zaostrzyła kurs wobec środowisk opozycyjnych. Pomiędzy 14 a 21 maja 1977 r. aresztowano sześciu członków KOR i 5 współpracowników: Wojciecha Arkuszewicza, Seweryna Blumsztajna, Mirosława Chojeckiego, Jana Józefa Lipskiego, Jana Lityńskiego, Jacka Kuronia, Adama Michnika, Antoniego Macierewicza, Piotra Naimskiego, Hannę Ostrowską, Wojciecha Ostrowskiego. Ich aresztowanie nie wpłynęło jednak na uspokojenie sytuacji. Wręcz przeciwnie wywołało szeroką falę protestów zarówno w kraju jak i za granicą. W kościele św. Marcina w Warszawie z inicjatywy KOR zorganizowano tygodniową głodówkę. Protesty te ostatecznie przyczyniły się do wycofania się przez władze z dalszych represji i ogłoszenia amnestii z okazji 22 lipca 1977 r.

Dokument filmowy z cyklu „Ekspertyza”. Odcinek pt. „Śmierć Stanisława Pyjasa” został wyemitowany w 2020 r. przez kanał TVP Historia. Całość zrealizowano we współpracy z IPN i Instytutem Ekspertyz Sądowych w Krakowie.

Wrocławska petycja opozycyjna

Również we Wrocławiu podjęto działania na rzecz zwolnienia aresztowanych. Spośród podejmowanych akcji warto przypomnieć list protestacyjny wrocławskich naukowców. Była to pierwsza typowo „wrocławska” petycja opozycyjna, poprzedzająca powstanie zorganizowanych grup opozycji w stolicy Dolnego Śląska.

Inicjatywa środowisk akademickich Wrocławia

bardzo szybko spotkała się ze zdecydowanym przeciwdziałaniem ze strony Służby Bezpieczeństwa. Obawiano się, że ich wspólny, jednorazowy sprzeciw może stać się początkiem dalszej zorganizowanej współpracy.

9 czerwca 1977 r. wystosowali oni list adresowany do Sejmu PRL z żądaniem zwolnienia aresztowanych działaczy związanych z Komitetem Obrony Robotników. Podpisały go 33 osoby. Głównym inicjatorem petycji był prof. Stanisław Hartman, matematyk z PAN, a w zbieraniu podpisów kluczową rolę odegrali także młodzi pracownicy Politechniki dr Jan Waszkiewicz z Instytutu Matematyki oraz historyk Instytutu Nauk Społecznych Witold Bartoszewicz.

Pod listem znalazły się podpisy wrocławskich sygnatariuszy „petycji profesorskiej” z grudnia 1976 dotyczącej zbadania przez specjalną Komisję Sejmową przebiegu i następstw wydarzeń czerwcowych: Stanisława Huberta – emerytowanego prof. Wydziału Prawa UWr, Józefa Łukaszewicza, z-cę dyr. Instytutu Matematycznego UWr, Mariana Suskiego, emerytowanego prof. PWr, Tadeusza Zipsera z Instytutu Architektury i Urbanistyki PWr, oraz Romana Dudy z Instytutu Matematycznego PAN we Wrocławiu. Listę sygnatariuszy petycji uzupełniali ponadto: prof. Mirosława Chamiec z Zakładu Historii Oświaty i Wychowania w Instytucie Pedagogiki UWr; prof. Stefan Gumiński, kierownik Zakładu Botaniki Eksperymentalnej Instytutu Botaniki UWr, prof. Jerzy Słupecki, emerytowany prof. Chemii UWr; doc. Bolesław Gleichgewicht z Zakładu Algebry i Teorii Liczb Instytutu Matematycznego UWr; doc. Andrzej Krzywicki kierownik Zakładu Równań Różniczkowych Instytutu Matematycznego UWr, dr Zofia Maresz i Sylwia Kozakowska - obie z Zakładu historii Oświaty i Wychowania w Instytucie Pedagogiki UWr, oraz Janina Porada Eugeniusz Porada, Agnieszka Wojciechowska-Waszkiewicz, Tadeusz Pytlik – wszyscy z Zakładu Analizy Funkcjonalnej Instytutu Matematycznego UWr; Tadeusz Jakubowski oraz dr Rudolf Ludwik – obaj z Zakładu Geometrii i Topologii Instytutu Matematycznego UWr; dr Jerzy Kucharczyk z Zakładu Metod Numerycznych w Instytucie Informatyki UWr, Hilary Petryszyn z Instytutu Matematyki PWr Hanna Bartoszewicz, psycholog z poradni Zdrowia Psychicznego, córka Stanisława Hartmana, Jacek Cichoń z Zakładu Logiki i Podstaw Matematyki w Instytucie Matematycznym UWr Lesław Bielak i Paweł Głowacki - doktoranci w Instytucie Matematycznym PAN, Ryszard Jasiński, Wiesława Surażska psycholog PWr, Jerzy Lewicki i Ryszard Jasiński obaj z PWr, oraz Maciej i Danuta Korwinowie.

Jak widać, wśród sygnatariuszy zdecydowanie przeważali przedstawiciele nauk ścisłych, w tym aż siedemnastu związanych było z Instytutem Matematycznym UWr. Inicjatywa środowisk akademickich Wrocławia bardzo szybko spotkała się ze zdecydowanym przeciwdziałaniem ze strony Służby Bezpieczeństwa. Obawiano się, że ich wspólny, jednorazowy sprzeciw może stać się początkiem dalszej zorganizowanej współpracy.



**Gmach główny Uniwersytetu
Wrocławskiego w 1968 r. Fot.
Grażyna Rutkowska (z zasobu
Narodowego Archiwum
Cyfrowego)**

„Mściciele”

Już 20 czerwca 1977 r. przeciwko sygnatariuszom założono sprawę operacyjną „Mściciele”, w celu dezintegracji grupy oraz ograniczenia i likwidacji jej wpływu na inne środowiska. Od 24 czerwca sprawdzano korespondencję wszystkich sygnatariuszy. Wobec siedemnastu zastosowano podsłuch telefoniczny, a wobec dwunastu wyrywkową obserwację. Prawie wszyscy objęci zostali zastrzeżeniem wyjazdów za granicę na okres pięciu lat. Wyjątek uczyniono jedynie dla Macieja i Danuty Korwinów, którzy pod wpływem tajnego współpracownika ps. „Liliput” wystąpili z pisemną prośbą do władz administracyjnych o skreślenie ich z listy sygnatariuszy.

W rozpracowaniu „Mściciele” SB wykorzystywała dwunastu tajnych współpracowników, istotnym źródłem nacisku była też współpraca w władzami wojewódzkimi i uczelnianymi. Kilku sygnatariuszy spotkały dotkliwe represje w pracy. Witolda Bartoszewicza zwolniono z pracy, a Jana Waszkiewicza odsunięto od zajęć dydaktycznych i przeniesiono do innego zakładu, z zamiarem zwolnienia go w kolejnym roku w ramach rotacji kadr naukowych, podobnie jak jego żonę Agnieszkę Wojciechowską Waszkiewicz. Mirosława Chamiec została przeniesiona z Uniwersytetu Wrocławskiego na AWF, a profesorów Hartmana i Dudę usunięto z Rady Naukowej Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych. Wobec Jadwigi i Eugeniusza Poradów utrzymano w mocy wcześniejszą decyzję o wypowiedzeniu z pracy.

Represje i utrudnienia w prowadzeniu pracy naukowej i dydaktycznej odniosły częściowy skutek. W przeciągu

1978 r. większość z 33 sygnatariuszy petycji z czerwca 1977 roku, z różnych przyczyn najczęściej w wyniku „rozmów ostrzegawczych” przeprowadzanych przez SB lub z jej inspiracji SB, zaniechało dalszej działalności. Jednak dziewięcioro z nich: Stanisław Hartman, Roman Duda, Tadeusz Zipser, Mirosława Chamiec, Bolesław Gleichgewicht, Witold Bartoszewicz, Hanna Bartoszewicz, Jan Waszkiewicz, Agnieszka Wojciechowska Waszkiewicz podjęło trwałą współpracę ze środowiskami opozycji politycznej w PRL.

COFNIJ SIĘ